

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา*

THE STUDY OF CHARACTERISTICS OF DHAMMADUTA BHIKKHUS FOR PROPAGATING BUDDHISM IN UNITED STATES OF AMERICA

พระมหาสมาน ชาทวีริโย (ศศิสุวรรณพงศ์)

Phramaha Samarn Jataviriyo (Sasisuwanphong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: samarn261@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและคุณลักษณะของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล 2) วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร โดยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารแหล่งต่าง ๆ ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องและชาวสหรัฐอเมริกา 25 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูล จัดการสนทนากลุ่ม 12 รูป/คน ผลการวิจัย พบว่า 1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงให้การอุปสมบทแก่พระภิกษุรวมเป็น 60 รูป แล้วรับสั่งให้แยกย้ายไปประกาศพระพุทธศาสนา นับเป็นพระธรรมทูตชุดแรกในพระพุทธศาสนา คุณลักษณะคือล้วนเป็นพระอรหันต์ สมัยหลังพุทธกาลเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช จัดส่งพระสมณะทูต 9 สายไปต่างประเทศ คุณลักษณะพระธรรมทูตคือมีวิชาและจรณะ มีปัญญา มีพรหมวิหารธรรม เคร่งครัดในพระธรรมวินัย 2) พระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกามีคุณลักษณะดังนี้ มีวัตรปฏิบัติตามพระวินัย มีปัญญา มีวิชาความรู้ต่าง ๆ ไม่ตำหนิไม่ติเตียนใคร ไม่เบียดเบียนใคร สำนวณ รู้จักพอประมาณในอาหาร ยินดีพอใจอยู่ในสถานที่สงบสงัด มีความรู้ทางด้านภาษาท้องถิ่น มีความรู้ด้านกัมมัญฐาน มีจิตอาสา มีความอดทนต่อความลำบาก มีความมุ่งมั่น รู้จักการทำงานเป็นทีม มีความสามัคคี มีวาจาพูด ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท รู้จักการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รู้ศาสตร์สมัยใหม่ รู้จักการใช้สื่อสารมวลชน มีฝีมือการช่างการสาธารณูปการ มีการวางแผนหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นต้น

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, พระธรรมทูต, การเผยแผ่, พระพุทธศาสนา, สหรัฐอเมริกา

* Received 24 May 2020; Revised 9 July 2020; Accepted 11 July 2020

Abstract

The Journal is the study of characteristics of dhammaduta bhikkhus for propagating buddhism in u.s.a. There objectives of this journal were: 1) to study the history and the characteristic of Dhammaduta Bhikkhus to propagate on the Buddha' lifetime and after the Buddha' lifetime, 2) analyze the characteristic of Thai Dhammaduta Bhikkhus to propagate Buddhism in U.S.A. The research methodology was the qualitative method. Data were collected from 25 key informants with the In-Depth-Interview and by Focus Group Discussion with 12 participants. Findings were as follows: 1) The propagation of Buddhism during the era When the Buddha gave ordination to a total of 60 monks. The Lord Buddha ordered to disperse to declare Buddhism in various regions. It is the first Dhammaduta Bhikkhus set in Buddhism. They have all the characteristics of Arhata (noble monk). After the era When King Asoka the Great sent 9 the diplomatic monks to foreign countries. Their characteristics are that have knowledge and virtues, Wise, has Brahma Dharma, Strictly in the discipline. 2) In the United States, the missionary (Dhammaduta Bhikkhus) should have the following characteristics as having a practice according to the discipline, wise, various knowledge subjects, no blame of anyone, no persecution, eating moderately about food, satisfied living in a peaceful place, having knowledge of local language, expert in meditation, service volunteering, patience for hardship, determinate, understanding join teamwork, harmony, knowing an ambassador speech, having no fight, recognizing the use of technology in propagation of Buddhism, knowing modern science, recognize the use of mass communication, having skill in craftsmanship, having good planning or management etc.

Keywords: Characteristics, Dhammaduta Bhikkhus, Propagation, Buddhism, United States of America

บทนำ

โครงการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศได้จัดขึ้นร่วมกันทั้งสองนิกายในระหว่าง พ.ศ. 2509 – 2510 และได้หยุดลงด้วยเหตุปัจจัยจำเป็นบางประการ แต่ความต้องการพระธรรมทูตไปต่างประเทศกลับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มเมื่อ พ.ศ. 2513 แล้วมีการตั้งวัดเป็นบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ในเวลาต่อมาวัดไทยเริ่มมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะเมืองใหญ่ ๆ เช่น นิวยอร์ก วอชิงตันดีซี ชิคาโก

ลอสแอนเจลิส เมื่อพระสงฆ์ไทยไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างแดนมากขึ้น แต่ทว่าการจัดฝึกอบรมได้ชะงักลงไปแล้ว มหาเถรสมาคมภายใต้การสนับสนุนของกรมการศาสนา จึงให้มีการรื้อฟื้นโครงการนี้ขึ้นมาใหม่ มอบให้สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์มหานิกาย และสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (ประจวบ กนตจาโร) กรรมการมหาเถรสมาคม เป็นกรรมการอำนวยการฝึกอบรมพระสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย พระมหาเถระทั้งสองได้มอบภาระงานนี้แก่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นหน่วยงานดำเนินการ กรมการศาสนาสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการโครงการนี้ จึงเริ่มมีการฝึกอบรมเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน (วิทยาลัยพระธรรมทูต, 2561)

การอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อส่งพระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังต่างประเทศ คณะสงฆ์ได้มอบหมายงานให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการอบรม ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์อยู่ในกำกับของรัฐ จัดให้มีการเปิดอบรมหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี และปริญญาโท ในสาขาธรรมนิเทศ และหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ เช่น เอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย โครงการนี้เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2561 นับได้ 24 รุ่น ใช้เวลาในการฝึกอบรมรวม 3 เดือน/รุ่น จนพระสงฆ์ทุกรูปมีความมั่นใจว่าสามารถไปปฏิบัติศาสนกิจด้านงานเผยแผ่พระธรรมคำสอนในต่างประเทศได้ “การฝึกอบรมพระธรรมทูตมีส่วนอย่างมากในการพัฒนาพระธรรมทูตให้มีความรู้ ประสบการณ์ ทักษะที่ดี และมีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่าง ๆ และช่วยพัฒนาสังคมไทยอย่างมีระบบมากขึ้น ซึ่งนับว่าสอดคล้องกับพุทธดำรัสที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก” (พระมหาสมณญาณ รักษาภักดี, 2542)

ในปัจจุบันพระสงฆ์ไทยได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ประเทศสหรัฐอเมริกาถูกเรียกตามบทบาทหน้าที่ว่า “พระธรรมทูต” เพราะมีหน้าที่ในการเผยแผ่หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา ควบคู่ไปกับการฝึกฝนตนเองตามหลักธรรมวินัย การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความสำคัญ เนื่องจากในประเทศสหรัฐอเมริกาแตกต่างจากประเทศไทย จำนวนวัดน้อยกว่าไทย และยังขาดแคลนพระภิกษุเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งมีวัตรปฏิบัติเป็นการเฉพาะ อยู่ได้ด้วยธรรมวินัย อยู่เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาในวิถีนักบวชจะอยู่กับสังคมหรือชุมชนอเมริกันอย่างไร นอกเหนือไปจากความเป็นอยู่แล้ว สิ่งสำคัญของชาวพุทธทั่วไปไม่ว่าที่ไหนก็ตามเป็นห่วง คือ วัตรปฏิบัติ (ปฏิบัติ) ของพระสงฆ์ในประเทศเป็นอย่างไร ดำรงตนอย่างเหมาะสมกับสมณะสาธูปมากน้อยขนาดไหน สามารถปฏิบัติในธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด หรือว่าต้องคล้อยตามวัฒนธรรมฝรั่งในกรอบกฎหมายสหรัฐอเมริกา พระสงฆ์ไทยได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา สามารถนำความรู้เกี่ยวกับ

พระพุทธศาสนา สามารถสร้างความเชื่อถือศรัทธาได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจาก “สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติหลายวัฒนธรรม และเป็นประเทศที่มีความเจริญทางวัตถุ เมื่อเทียบกับจำนวนวัดไทยอยู่ทั่วทุกมณฑลของประเทศประมาณ 113 วัด มีพระธรรมทูตไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ประมาณ 400 รูป ซึ่งถือว่าปริมาณพระธรรมทูตยังไม่เพียงพอมือสร้างวัด” (พระเทพพุทธิวิเทศ (ประชัน ชุตินธโร), 2560) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาความเป็นมาของพระธรรมทูต คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในประเทศสหรัฐอเมริกา และนำความรู้ที่ได้้นั้นมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยให้มีความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและคุณลักษณะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล
2. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และฎีกา ทั้งภาษาบาลีและภาคภาษาไทย ทั้งในหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 25 รูป/คน ดังนี้ 1) สมัชชาสงฆ์ไทยในอเมริกา 2) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต และ 3) พระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานในประเทศสหรัฐอเมริกา 4) ชาวสหรัฐอเมริกา

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น 12 รูป/คน ดังนี้ 1) สมัชชาสงฆ์ไทยในอเมริกา 2) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการฝึกอบรมพระธรรมทูต 3) พระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานและเคยปฏิบัติงานเป็นพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ 5) ชาวสหรัฐอเมริกา

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจำแนกหรือ การจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สรุปผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและคุณลักษณะของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล

ในยุคพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระดำริที่จะประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์ทรงระลึกถึงพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 จึงเสด็จไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์ได้แสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกในโลกคือพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร จนท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรก และได้ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุพระองค์ทรงประทานอนุญาตให้การอุปสมบท ถือว่าท่านเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนาต่อมาพระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอนัตตลักขณสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ที่เหลือ จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์หมดทุกรูป และได้ทรงแสดงธรรมแก่สกุลบุตรพร้อมเพื่อนอีก 54 คน จนบรรลุอรหัตผลในกาลต่อมา จึงมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในขณะนั้น 61 รูปรวมทั้งพระพุทธองค์ด้วย ดังนั้นพระองค์ทรงส่งพระภิกษุสงฆ์ทั้ง 60 รูปออกไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยให้แยกกันไปในทิศทางต่าง ๆ ทางเดียวกันให้ไปรูปเดียว ส่วนพระองค์เองเลือกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ตำบลอูเรเวลาเสนานิคม เมื่อพระพุทธองค์ส่งสาวกรุ่นแรกออกไปประกาศศาสนานั้นได้มีพระดำรัสสั่งที่ปรากฏในวินัย มหาวรรค ความว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักขุน้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอูเรเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” ในครั้งนั้นมีพระสมณะทูตจำนวน 60 รูป ถือว่าเป็นการส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก

พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้น เป็นพระอริยบุคคล ล้วนแต่แตกฉานในธรรมวินัย มีภูมิรู้ภูมิธรรมชั้นสูง มีความมุ่งมั่น และความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะเผยแผ่พระศาสนา แม้จะยากลำบากก็ไม่ย่อท้อ (พระมหาสุตใจ จารุณโณ, 2562) บุคลิกภาพมีความสำรวม เช่น พระอัสสชิ สำรวมระวังอินทรีย์เดินบิณฑบาตอยู่นอกเมืองราชคฤห์ วันหนึ่งอุปติสสะ (พระสารีบุตร) ได้เห็นอาการสำรวมระวัง เกิดความเลื่อมใส จึงตามไปเพื่อสอบถามธรรมว่า “ท่านบวชเพราะธรรมของใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน” พระอัสสชิ ตอบว่า “ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตเจ้าตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และตรัสความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้” พระอัสสชิมีคุณลักษณะสำรวม บุคลิกภาพเรียบร้อย สร้างศรัทธา เป็นผู้พูดน้อยตรงประเด็น ทำให้อุปติสสะชื่นชอบและเกิดศรัทธาเลื่อมใส หันมานับถือพระพุทธศาสนา

พระธรรมทูตในสมัยหลังพุทธกาล เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองด้วยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช มีการจัดสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ 3 ตลอดทั้งให้การอุปสมบทพระราชโอรส พระราชธิดา เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกและพระโมคคัลลิตบุตร ทรงมีพระราชดำริที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ ด้วยการจัดส่งพระสมณะทูต 9 สาย พร้อมกับอัญเชิญกัณฑ์ต้นศรีมหาโพธิ์เป็นเครื่องบรรณาการพุทธบูชา ทำให้สมณะทูตมีความสะดวกสบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระครูสิริรัตนธรรมวิเทศ (มนัส อพุภาจารสมปนโน), 2560) ซึ่งมีต้นศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา มีพระสงฆ์เป็นสมณะทูตนำธรรมะไปยังดินแดนต่าง ๆ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงกว้างขวางไปยังประเทศต่าง ๆ พระสงฆ์ได้บวชสืบทอดกัน เผยแผ่ธรรมะสืบทอดกันมาเรื่อย ๆ นับเป็นพระธรรมทูตผู้คุณูปการอย่างมากที่ทำให้พระพุทธศาสนาสืบทอดต่อกันมา พระธรรมทูตมีคุณลักษณะตามแนวโอวาทปาฏิโมกข์ มีสัปปุริสธรรม คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตร ในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดีและมีหลักการบริหารหรือเมตตาธรรมแก่ทุกคน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาปัจจุบัน พระธรรมทูตมีคุณลักษณะมีเหตุผล พระภิกษุไม่พึงมุงห้วงลาภสักการะใด ๆ แต่พึงมุงหมายเพื่อให้ธรรมะเรืองรองขึ้นอย่างกว้างขวาง ให้เป็นแสงสว่างทางปัญญา ช่วย อนุเคราะห์แก่อุทิศชาวโลก การช่วยกันหมุนกงล้อแห่งธรรม หรือที่เรียกว่า “ธรรมจักร” ให้ขับเคลื่อนไปนั้น จำเป็นต้องอาศัยคุณสมบัติ 5 ประการ (พระมหาสิงโห ปุณณเมโธ, 2560) ดังนี้

1. ธัมมัญญตา ต้องเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ต้องเป็นผู้รู้ธรรม
2. อตถัญญตา ต้องเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ว่า ธรรมะที่เผยแผ่ไปนั้นมีความหมายอย่างไร และการทำหน้าที่ของท่านนั้นเพื่อประโยชน์อะไร
3. มัตตัญญตา ต้องรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุในพระพุทธศาสนา ย่อมรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่
4. กาลัญญตา ต้องรู้จักกาลอันเหมาะสม รู้ระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการงาน บริหารเวลาให้ถูกต้อง รู้ว่าเวลาใดควรทำ หรือควรพูด
5. ปริสัณญตา ต้องเป็นผู้รู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน รู้วิธีการที่จะประพาสติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างไร จะต้อง พูดอย่างไร เป็นต้น พระธรรมทูตทั้งหลายล้วนได้รับฟังคำสอนจากพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าโดยตรง และได้ปฏิบัติตนจนถึงที่สุดแห่งทุกข์เป็นพระอรหันต์ผู้บริสุทธิ์บริบูรณ์แล้ว ดังนั้น คำสอนทั้งหลายของพระธรรมทูตทุกองค์จึงแจ่มแจ้ง บริสุทธิ์ บริบูรณ์ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สามารถตอบข้อสงสัยได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน และนำมาปฏิบัติจนเห็นผลแก่ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติตาม จึงเกิดความสุขความเลื่อมใสอันแน่นแฟ้นไม่คลอนแคลน มีปฏิภาณในการปฏิบัติ เป็นอยู่โดยธรรม ดำเนินชีวิตตาม

ธรรม และเผยแผ่ธรรมตามวิถีชีวิตของตน สภาพจิตอยู่ในภาวะปลอดโปร่ง เบา จึงเป็นพระธรรมทูตโดยความโปร่ง เบา ตรงไปตรงมา มีความรู้ในเรื่องของหลักการและคำสอนของพุทธเจ้าอย่างท่องแท้และมุ่งมั่นที่จะสอนให้เข้าใจด้วยการเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจัง

คุณลักษณะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประกอบด้วย ส้ารวมบุคลิกภาพเรียบร้อย เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน มีความมั่นใจคุณค่าความดีงาม ต้องเข้าใจปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ต้องมีเทคนิควิธีการสื่อสารเพื่อเข้าถึงปัญหาและความต้องการของบุคคล และมีความมุ่งมั่นต่ออุดมการณ์พระพุทธศาสนา (พระปริยงค์ เมธิโน, 2562)

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกาต้องประกอบด้วย 1) คุณลักษณะผู้นำเชิงกลยุทธ์ 5 ด้าน ดังนี้ (1) เป็นผู้มีความคิดความเข้าใจในระดับสูง (2) เป็นผู้มีความสามารถในการนำปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ (3) การมีความคาดหวังและการสร้างโอกาสสำหรับอนาคต (4) วิธีคิดเชิงปฏิบัติ (5) การกำหนดวิสัยทัศน์ 2) คุณสมบัติพระธรรมทูตตามแนวโอวาทปาติโมกข์ เป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตน คือ ความอดทน เป้าหมายในการเผยแผ่ คือ การละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ 3) คุณสมบัติจำเพาะ 8 ประการ ที่เป็นแบบอย่างแก่พระธรรมทูต ได้แก่ รู้จักฟัง พุทให้ผู้อื่นฟังได้ ใฝ่ศึกษา มีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ ฉลาดในการเป็นผู้นำ และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท

นอกจากนั้น “พระธรรมทูตควรรู้ในบทบาทพระ ในวัฒนธรรมพระ พระไทยมีบทบาทเพื่อสอนไป ดังนั้นพระจึงควรพูด สอนประชาชน พระมีบทบาท มีคุณลักษณะเฉพาะตน พระจะต้องอธิบายเกี่ยวกับศาสนา คุณลักษณะของพระ และอธิบายอย่างมากเกี่ยวกับวัฒนธรรมของศาสนาพุทธ” (Mr.Neal Murata (Cultural Affairs Officer U.S. Embassy), 2562) พระธรรมทูตต้องมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนมีความรู้และความสามารถในการเผยแผ่การฝึกอบรมทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง มีวิธีนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่เหมาะสมกล่าวคือ วิธีนำเสนอที่เข้าใจ สามารถโน้มน้าวใจประชาชนให้หันมาสนใจธรรมะมากยิ่งขึ้น พระธรรมทูตจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการให้ทันยุคทันสมัย การเผยแผ่ธรรมจึงประสบผลสัมฤทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ (พระเทพพุทธิวิเทศ (ประชัน ชุตินธโร), 2560) นอกจากนั้นต้องเพียบพร้อมด้วยประวัติดี ลักษณะสง่างาม มีมารยาทเรียบร้อย สามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้เกิดศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และนำไปปฏิบัติเป็นหลักการดำเนินชีวิตต่อไปได้

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น พระธรรมทูตไม่ได้ออกบิณฑบาตเหมือนที่ประเทศไทย มีการจัดงานตามประเพณีของไทยทุกวัน เช่น งานวันมาฆบูชา

วันวิสาขบูชา จัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น นอกจากนั้นก็มีการชักชวนญาติโยมมาบวช ฆราวาส ศาสนิกต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิถีปฏิบัติงานของพระธรรมทูต (พระเทพพุทธิวิเทศ (ประชัน ชุตินธโร), 2560) พระธรรมทูตต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานต้องมีความอดทนอดกลั้น เสียสละ (พระกิตติโสภณวิเทศ (เศรษฐกิจ สมาหิโต), 2562) มีความขยันหมั่นเพียร อดทน เสียสละ มีความรู้ (พระราชธรรมวิเทศ (ประเสริฐ กวิสโร), 2560) ต้องมีความรู้และความเข้าใจทั้งทางหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า บริบทของสังคม และภาษาในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ศาสนาให้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน นอกจากนั้นจะต้องตระหนักถึงภาวะของตนอยู่เป็นนิตยประพฤติปฏิบัติตนเรียบร้อยตามวินัย เต็มทักษะในด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารบรรลุผลมีเวลาให้วัด ให้สังคม ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่เป็นประจำเพื่อจะสามารถนำไปสอนผู้อื่นได้ ควรมีกุศลฉันทะที่จะทำงานการเผยแผ่ มีจิตสาธารณะ ไม่มุ่งประโยชน์ส่วนตน (พระแสงชัย แซ่ตั้ง, 2562)

ข้อแตกต่างระหว่างคุณลักษณะของพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยแบ่งคุณลักษณะของพระธรรมทูตเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ด้านพุทธรวินัย ความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้า และความรู้ด้านวิธีการเผยแผ่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ด้านพุทธรวินัย พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลมีความเข้าใจ มีความรู้ด้านพุทธรวินัยแตกฉาน ปฏิบัติเคร่งครัด ชัดเจน มั่นคง มีความบริบูรณ์ และมีความรู้ด้านพุทธรวินัยอย่างเต็มเปี่ยม เมื่อเทียบกับพระธรรมทูตในสมัยปัจจุบันพบว่าการเรียนมากจึงรู้หลักธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้มีการสอดแทรกความรู้ด้านพุทธรวินัยเข้าไปในประเพณีต่าง ๆ รู้จักประยุกต์ความรู้ด้านพุทธรวินัยให้เข้ากับยุคสมัย และพระธรรมทูตมีความรู้ความเข้าใจด้านพุทธรวินัยอยู่ในระดับดี

2. ความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้า ในส่วนของความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อเปรียบเทียบกับพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลกับพระธรรมทูตในสมัยปัจจุบันพบว่า พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลมีความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแตกฉาน ถ่องแท้ มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถปฏิบัติอย่างได้ผล มีความบริบูรณ์ และมีความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างเต็มเปี่ยม แต่พระธรรมทูตในสมัยปัจจุบันมีความรู้ความเข้าใจอย่างผิวเผิน มีความรู้ที่เฉพาะบรรยายได้เท่านั้น แต่มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามอย่างโบราณจารย์ ปรับปรุงความรู้ด้านคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เข้ากับยุคสมัย และพระธรรมทูตมีความรู้ความเข้าใจด้านคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ในระดับดีพอสมควร

3. ความรู้ด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลมีความรู้ความเข้าใจด้านวิธีการเผยแผ่อย่างเต็มเปี่ยม มีความบริบูรณ์ และตรงกับวิถีชีวิต พิธีกรรมที่ไม่ยุ่งยาก อีกทั้งเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตปฏิบัติออกมาจากพุทธิปัญญาที่เกิดในใจ เมื่อเทียบกับพระธรรมทูตในสมัยปัจจุบันพบว่าการประยุกต์ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเผยแผ่

พระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีสื่อและอุปกรณ์ใช้มากขึ้น แต่พระธรรมทูตยังมีความรู้ความเข้าใจด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่มาก ยังต้องปรับปรุง และพัฒนาให้มากขึ้น

อภิปรายผล

พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้น เน้นหลักคำสอนในพระไตรปิฎก และเคร่งครัดพระวินัย (สุตัมมปาโล ภิกขุ, 2540) ได้มีพระดำรัสสั่งที่ปรากฏในวินัย มหาวรรค ความว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลาย จำพวกที่มีธุลีคือกิเลสในจักขุน้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การเผยแผ่คำสอนทั้งหลายของพระธรรมทูตทุกองค์จึงแจ่มแจ้ง บริสุทธิ์ บริบูรณ์ เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คุณสมบัติพระธรรมทูตตามแนวโอวาทปาติโมกข์ เป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตน คือ ความอดทน เป้าหมายในการเผยแผ่ คือ การละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ และหลักการสร้างความสัมพันธ์ คือ ไม่ตำหนิเบียดเบียนตนและผู้อื่น สอดคล้องกับงานวิจัยพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ที่ว่าคุณลักษณะของพระธรรมทูตต้องมีคุณสมบัติพระธรรมทูตตามแนวโอวาทปาติโมกข์ คือ ความอดทน การละชั่ว ตั้งอยู่ในความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ไม่ตำหนิเบียดเบียนตนและผู้อื่น สำรวมระวัง เป็นต้น (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2538)

คุณลักษณะของพระธรรมทูต พระธรรมทูตในสมัยปัจจุบันเป็นพระธรรมทูตที่มีความขยันหมั่นเพียร อดทน เสียสละ มีความรู้ มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อตอบแทนพระศาสนา และมีความพยายามที่จะนำเสนอหลักธรรมคำสอนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อโลกและสังคม (ไทยรัฐ ออนไลน์, 2562) และเนื่องจากพระธรรมทูตอยู่ในภาวะแห่งผู้ยังต้องศึกษาอีกมากจึงอาจจะยังไม่บริบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามพระธรรมทูตก็ยังคงมีความพยายามที่จะดำเนินตามธรรมและทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นหลัก นอกจากนี้พระธรรมทูตควรจะใช้สื่อสมัยใหม่ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เข้าถึงถึงกลุ่มชนได้อย่างดี สอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดร เขียวอ่อน ที่ว่าคุณสมบัติพื้นฐานเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่พระธรรมทูตทุกรูปจะต้องทำให้ปรากฏขึ้นในตน เช่น มีสัปปริสธรรม คือ เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตรในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักการบริหารหรือเมตตาธรรมแก่ทุกคน เป็นผู้มีน้ำใจดีต่อทุกคน ทุกสังคม เป็นต้น (อุดร เขียวอ่อน, 2559)

คุณลักษณะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาพบว่า พระธรรมทูตต้องมีศรัทธา ความอดทน มีศีลาจารวัตร ความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและความเป็นไทย ต้องมีความรู้และความเข้าใจทั้งทางหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า บริบทของสังคม และภาษาในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ศาสนาให้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน นอกจากนั้นจะต้องตระหนักถึงภาวะของตนอยู่เป็นนิตย ประพฤติปฏิบัติตนเรียบร้อยตามวินัย เติมทักษะในด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารบรรลุผล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาวิญญู ปุณฺณญาโณ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา” ผลการวิจัยพบว่า “ในแง่ของบทบาทด้านต่าง ๆ กล่าวถึงคุณสมบัติว่ายังต้องมีการพัฒนา กล่าวคือ พระธรรมทูตมีบทบาทเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนไทยในสหรัฐอเมริกา แต่คนไทยเหล่านั้นรวมทั้งพระธรรมทูตเองก็ยังมีความรู้สึกว่าพระธรรมทูตแสดงบทบาทหรือดำเนินงานในกลุ่มชาวต่างชาติได้ไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งเมื่อประเมินจากความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนและพระธรรมทูตเอง ก็มีผลสอดคล้องกันในแง่ของความสามารถในการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษที่ยังต้องมีการพัฒนา ซึ่งอาจทำให้การดำเนินบทบาทในหมู่ชาวต่างชาติทำได้ไม่ค่อยดี” (พระมหาวิญญู ปุณฺณญาโณ และคณะ, 2547) ควรมีเวลาให้วัดให้สังคม ปฏิบัติวัตรปฏิบัติธรรมมีมาตรฐานอยู่เป็นประจำเพื่อจะสามารถนำไปสอนผู้อื่นได้ มีจิตสาธารณะ ไม่มุ่งประโยชน์ส่วนตน และคาดหวังสิ่งที่จะพึงได้จากการเป็นพระธรรมทูต นอกจากจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแล้วต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้านอันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ แต่ทั้งหมดทั้งมวลก็ปฏิบัติตามหลักผู้นำเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถเผยแผ่ธรรมนอกประเทศสู่ชาวต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดร เขียวอ่อน หน้า 145 ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นแบบอย่างแก่พระธรรมทูต ได้แก่ รู้จักฟัง พูดให้ผู้อื่นฟังได้ ใฝ่ศึกษา มีความจำดี เป็นผู้รู้ชัดแจ้ง สามารถอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ ฉลาดในการเป็นผู้นำ และไม่ก่อการทะเลาะวิวาท เป็นต้น (อุดร เขียวอ่อน, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสสี) ที่ว่า “ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ต้องรู้จักวิเคราะห์ตนเองตามหลักการวิเคราะห์แบบสวอท (SWOT Analysis) ใช้ทฤษฎี 4 ส. ในการเผยแผ่ธรรม และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือควรต้องมีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร 7 ประการ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้จึงจะมีความสมบูรณ์พร้อมในการที่จะทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกได้อย่างมีศักยภาพ” (พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสสี), 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

พระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้น เมื่อพระพุทธองค์ส่งสาวกรุ่นแรกจำนวน 60 รูป ออกไปประกาศศาสนานั้น มีพระสมณะทูตจำนวน 60 รูป เป็นพระธรรมทูตชุดแรก มีคุณลักษณะเป็นพระอรหันต์ ผู้มีความรู้แตกฉานในธรรมวินัย มีภูมิรู้ภูมิธรรมขั้นสูง เป็น อริยบุคคล มีความมุ่งมั่นเผยแผ่พระพุทธศาสนา บุคลิกภาพมีความสำรวม

คุณลักษณะของพระธรรมทูตในสมัยหลังพุทธกาล เมื่อพุทธศตวรรษที่ 3 พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองด้วยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช มีการจัดสังคายนา พระธรรมวินัยครั้งที่ 3 พระเจ้าอโศกและพระโมคคัลลีบุตร ทรงมีพระราชดำริที่จะเผยแผ่ พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ ด้วยการจัดส่งพระสมณะทูต 9 สาย พร้อมกับอัญเชิญกิ่ง ต้นศรีมหาโพธิ์เป็นเครื่องบรรณาการพุทธบูชา ทำให้สมณะทูตมีความสะดวกสบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งมีต้นศรีมหาโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาจึงกว้างขวางไปยังประเทศต่าง ๆ มีพระสงฆ์เป็นสมณะทูตนำธรรมะไปยัง ดินแดนต่าง ๆ เน้นหลักคำสอนในพระไตรปิฎก และเคร่งครัดพระวินัย คุณสมบัติพระธรรมทูต ตามแนวโอวาทปาติโมกข์ เป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตน คือ ความอดทน

คุณลักษณะของพระธรรมทูต ในสมัยปัจจุบันเป็นพระธรรมทูตต้องมีความ ขยันหมั่นเพียร อดทน เสียสละ มีความรู้ มีความมุ่งมั่นทำงานเพื่อตอบแทนพระศาสนา และมีความพยายามที่จะนำเสนอหลักธรรมคำสอนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่อุทิศต่อโลกและสังคม และเนื่องจากพระธรรมทูตอยู่ในภาวะแห่งผู้ยังต้องศึกษาอีกมากจึงอาจยังไม่บริบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามพระธรรมทูตก็มีความพยายามที่จะดำเนินตามธรรม และทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นหลัก นอกจากนี้พระธรรมทูตควรจะใช้สื่อสมัยใหม่ให้มากที่สุด เพื่อจะได้เข้าถึงกลุ่มชนได้ อย่างดี สอนวิปัสสนากัมมัฏฐาน ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการ บิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก มีสัปปุริสธรรม คือ เป็นผู้รู้จัก เหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล มีหลักกัลยาณมิตร ในความเป็นผู้นำชุมชนให้คำแนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตด้วยดี และมีหลักการบริหารหรือ เมตตาธรรมแก่ทุกคน เป็นผู้มีน้ำใจดีต่อทุกคน ทุกสังคม เป็นต้น

คุณลักษณะของพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาพบว่า พระธรรมทูตต้องมีศรัทธา ความอดทน มีศีลาจารวัตร ความมุ่งมั่นตั้งใจ ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาและความเป็นไทย ต้องมีความรู้และความเข้าใจทั้งทางหลักธรรมคำ สอนของพระพุทธเจ้า บริบทของสังคม และภาษาในการสื่อสารเพื่อเผยแผ่ศาสนาให้เป็นอย่างดี เพื่อที่จะสามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนอันจะก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน นอกจากนั้น จะต้องตระหนักถึงภาวะของตนอยู่เป็นนิตย ประพฤติปฏิบัติตนเรียบร้อยตามวินัย มีทักษะใน ด้านภาษาอังกฤษให้สามารถสื่อสารบรรลุผล มีเวลาให้วัดให้สังคม ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ เป็นประจำเพื่อจะสามารถนำไปสอนผู้อื่นได้ ควรมีกุศลฉันทะที่จะทำงานการเผยแผ่ มีจิต

สาธารณะ ไม่มุ่งประโยชน์ส่วนตน และคาดหวังสิ่งที่จะพึงได้จากการเป็นพระธรรมทูต นอกจากจุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องมีความรู้ความสามารถรอบด้านอันได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การเผยแผ่ศาสนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมและอบรมพระธรรมทูตให้สามารถปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุก
2. พระธรรมทูตควรกำหนดแผนการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจน เพื่อนำแผนปฏิบัติการไปปฏิบัติงาน วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ พัฒนางานพระธรรมทูต เพื่อประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต
3. ควรจัดประชุมสัมมนา เพื่อพัฒนาเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความทันสมัย เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระธรรมทูตด้วยกัน ในระดับวัด อำเภอ จังหวัด ภาค ระดับประเทศและนานาชาติ
4. มหาวิทยาลัยสงฆ์และองค์กรร่วมมือฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ควรเพิ่มเติมเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเครือข่ายใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท
5. รัฐบาล ควรสนับสนุนส่งเสริมนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ สนับสนุนเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงประเมิณผลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตที่ปฏิบัติงานในช่วงเวลา 3 - 5 ปี เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาปัญหาในเชิงลึก เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง
3. ควรมีการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของพระธรรมทูตอย่างยั่งยืน
4. ควรขยายผลการศึกษาไปสู่ประเทศอื่น ๆ ที่มีพระธรรมทูตไปปฏิบัติงาน
5. ควรศึกษาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

ไทยรัฐ ออนไลน์. (2562). สำนักพุทธฯ เสนอกรอบมาตรฐานพระธรรมทูตต่างแดน. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2562 จาก <https://www.thairath.co.th/content/309968>

- พระกิตติโสภณวิเทศ (เศรษฐกิจ สมาหิโต). (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสสี). (2557). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 2(2), 80-93.
- พระครูสิริรัตนธรรมวิเทศ (มนัส อพภาจารสมปโน). (2560). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระเทพพุทธิวิเทศ (ประชัน ชุตินธโร). (2560). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระปริยงค์ เมธิโน. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาวินัย ปุณฺณญาโณ และคณะ. (2547). การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเถรวาทของไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสนธิญาณ รักษาภักดี. (2542). การศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรพระธรรมทูตต่อการฝึกอบรม ประจำปี พ.ศ. 2541. ใน วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสิงโ ปุณฺณเมโธ. (2560). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาสุดีใจ จารุณโณ. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2538). อุดมการณ์และบทบาทของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมวิเทศ (ประเสริฐ กวิสโร). (2560). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- พระแสงชัย แซ่ตั้ง. (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย (ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยาลัยพระธรรมทูต. (2561). ความเป็นมาของการฝึกอบรมพระธรรมทูต. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561 จาก http://www.odc.mcu.ac.th/?page_id=35

สุธัมมปาโล ภิกขุ. (2540). เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นใหญ่ในแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อุตร เขียวอ่อน. (2559). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ. ใน คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌินิพนธ์ สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Mr.Neal Murata (Cultural Affairs Officer U.S. Embassy). (2562). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของพระธรรมทูตในประเทศสหรัฐอเมริกา. (พระมหาสมาน ชาติวิริโย(ศศิสุวรรณพงศ์), ผู้สัมภาษณ์)